

FELMENTŐ ÍTÉLETEK.

Írta: GOITEIN SÁNDOR.

„Donáth Nándor aradi gazdálkodó feleségét az utcán agyonlőtte, aztán önmagát akarta elpusztítani, de a saját magán ejtett seb nem volt veszélyes. A főtárgyaló kiderítette, hogy a feleségének jó sorsa volt férje mellett, de mégis elhagyta férjét és a rimánkodások dacára a házi tűzhelyhez vissza nem tért, hanem erkölcstelen életet folytatott. Az aradi esküdtek kimondták, hogy a vádlott nem vétkes, a bíróság pedig felmentette. Az ítélet jogerős.”

Egy nép műveltségének megítélésénél számottevő jelenség: mennyire képes a büntettek elkövetőivel szemben at ítéletnek arra az objektivitására emelkedni, amelyet humánus igazságszolgáltatásnak nevezünk.

A kínvallatások, istenítéletek kiküszöbölése, a büntetések enyhítése, a feltételes szabadlábra helyezés, a rabok helyzetének javítása és a halálbüntetés megszüntetésére irányuló törekvések, mindmegannyian a modern haladásnak jelenségei, a civilizációnak valóságos fokmérői.

A halálbüntetés eltörlése már több is, mint humanizmus. Ezzel egy hatalmas elvet mond ki az emberiség: az élés jogának az elvét. Kimondja, hogy nincsen az a bűn, nincsen az a gonoszság, nincsen az elvetemültségnek az az aljas foka, amely miatt jogosultak lennénk valakit megfosztani egyetlen pótolhatatlan javától: az élettől.

Az élés jogának oly tisztult felismerése, oly magasztos méltánylása rejlik ebben, hogy tiszteletben tartá-

sára csak a szellemi és erkölcsi arisztokrácia képes. A humanizmus e téren azonban bizonyos irányban sajnálatos kinövéseket mutat. A büntetőjog oly elnéző a gyilkos urakkal szemben, hogy némely esetben – nem az önvédelemből elkövetett emberölés büntetést értem – egészen felmentő ítéletet hoz.

Ez kegyetlenség. Nagyobb kegyetlenség, mint maga a halálos ítélet. A büntetőjog kimondja, vagy legalább is hallgatólag elismeri, hogy az ember élete oly szent, hogy az igazságszolgáltatás még akkor sem jogosult a halál fegyverével sújtani, amikor a legaljasabb tettnek büntetése előtt áll; még akkor sem, ha az illetőnek pusztá létezése szegényére, sőt egyenesen veszélyére van a társadalomnak.

És ugyanaz a büntetőjog, ugyanaz a társadalom, amely nem talál a maga részére enyhítő körülményt a halálos ítélet végrehajtásának indoklására: beszámítható állapotban elkövetett szándékos emberölés esetén felmentő ítéletet hoz enyhítő körülmények alapján. más szóval: egyenesen szankciónál bizonyos gyilkosságokat.

Érdekes jelenség és talán jellemző is korunk gondolkodására, hogy a felmentő ítéletek milyen esetekben fordulnak előt majdnem kivétel nélkül az úgynevezett szerelmi drámák esetében, A szerető megöli szeretőjét, mert az hűtlen lett hozzá. A férj megöli a feleségét vagy ennek kedvesét, mert megcsalták. Az ítélet barbár, megszegényítő, de sokkal barbárabb, sokkal megszegényítőbb a szellem, amely szüli.

Vegyünk egy esetet. A férfi és a nő kétoldalúlag szabad elhatározásból létrejött egyezmény folytán házasságra lépnek egymással: férj és feleség lesznek, A házasság oly viszony, amelynek megkötése nem veszi el egyik féltől sem önállóságát, az önmaga felett való rendelkezés jogát, sui juris maradnak minden tekintetben. A házassági kötelék szabad akaratból, kölcsönös meg egyezés alapján keletkezett.

Ez a megegyezés lehet vallási, esetleg erkölcsi szempontból is szentség, ez mellékes; jogi szempontból nem egyéb, mint szerződés. A házasságtörés lehet vallási, esetleg erkölcsi szempontból is szentségtörés; jogi szempontból nem egyéb, mint szerződésszegés. A szerződésszegés a gyilkolásnak oka és ezt az okot a gyilkosságra elégnak minősíti a bíróság a felmentő ítélettel.

Nincsen törvény, amely a házasságtörésre halálos ítéletet merne kiszabni; nincsen hatóság, mely a férj homlokáról karhatalommal igyekeznék eltávolítani a szarvakat. A házasságtörés jogilag tulajdonképpen nem is bűn, csupán a hűség ígéretének megszegése. A magyar Btk. 246. §-a pl. csak az esetben bünteti és akkor is csak a sértett fél indítványára, ha amiatt házasságfelbontás mondatott ki. Az ítélet maximuma pedig három hónapig terjedhető fogház. Mi tehát a gyilkos felmentésének alapja? Talán a szerelemnek elvesztése felett érzett fájdalom indokolt kitörésének minősítik a gyilkolást? Vagy talán erkölcsi momentumokon alapszik a felmentő ítélet? Miért nem mentik fel akkor az éhségből kenyerért gyilkoló, vagy akár csak eledelt lopó szerencsétlen páriát? Hova tűnnek innen az enyhítő körülmények? A kenyér hiánya hatalmasabb érzés a csók hiányánál. Az éhség nagyobb szenvedély, mint a szerelem.

Ha pedig erkölcsi kérdések jönnek tekintetbe, miért

nem bünteti a törvény teljes szigorral az erkölcstelenséget? Tessék a házasságtörést nem magánindítványra, hanem hivatalból üldözendő cselekménnyé nyilvánítani. Tessék életfogytig tartó fegyházbüntetéssel vagy akár halállal sújtani. Ez mind humánusabb volna a felmentő ítéletekben rejlő, hallgatólagosan kikiáltott annál a büntetőjogi tételnél, hogy a házasságtörő nőt a férj előzetes vizsgálat és kihallgatás nélkül az általa választott eszközök bármelyikével, ha mindjárt kínzással is kivégezheti. De nem is az érzelmi momentumok, nem is az erkölcsi felháborodás jönnek itt tekintetbe. Nem!

A nagy többség még mindig egy alsóbbrendű, örendelkezési joggal nem bíró lénynek, vagy még inkább a férfiak által megvásárolható és megvásárolt árúnak, tárgyának tekinti a nőt, amely tárggyal korlátlanul rendelkezhetik a tulajdonosa. A nő, aki saját vágyait követve, csókjaiból másnak is juttat, a nagy többség felfogása szerint nem a saját csókját ajándékozta, hanem férjét rabolta meg attól, ami felett annak korlátlan rendelkezési joga van. Ki vizsgálja, hogy házasságában boldog volt-e? Ki kutatja, hogy hűtlenségének mik és milyenek voltak az indító okai, az enyhítő körülményei? Kinek jut eszébe ilyenkor az élés jogának elve? A férj in flagranti házasságtörésen érte nejét, méltó felháborodásában megölte – a bíróság felmentő ítéletet hoz; a közönség tapsol.

Az asszony: a férj tulajdona, a fellázadt rabszolga lebeg csak szemeink előtt és éppen a humanizmus leple alatt kiáltjuk a megcsontosodott előítélet fanatizmusával. „Üdv a gyilkosnak!” Büszkén mutatunk fejlett jogérzést, künkre, amely nemcsak eltörölni igyekszik a gyilkosokra azelőtt kiszabott halálos ítéletek alkalmazását, hanem annyira fejlődött, hogy némely gyilkosságra egyenesen felmentő ítéletet hoz.

Ez csak egy véletlenül kiszakított példa: van száz és száz hasonló.

A felmentő ítélet emberölés esetén (az önvédelem nem sorozható ide) mindenkor egy hatalmas lépés visszafelé, a középkorba, a sötétségbe. Nincsen az a bűn, nincsen az a gonoszság, nincsen az elvetemültségnek az az aljas foka, amelyért jogosultak lennének valakit megfosztani egyetlen pótolhatatlan javától: az élettől.

Nincsen az az enyhítő körülmény, amely büntetlenné avathatja a más vágyainak, akaratának, tetteinek meggátolására, lehetlenné tételére, megbosszulására, büntetésére irányuló önkénynek azt a beavatkozási fokát, amely életétől fosztja meg az illetőt.

Minden embernek legszentebb joga saját cselekedetei felett szabadon uralkodhatni. Ahol az egyén az egyénnel vagy a közzel jut ennek folytán összeütközésbe, ott ítél a bíróság.

Az ököljog, ha de faktó létezett is valaha, szentesítve sohasem volt. Minden ilyen eseteknél hozott felmentő ítélet az ököljog szentesítése. Az ilyen felmentő ítélet barbárabb a halálos ítéletnél, valóságos halottgyalázás, mert olyanra mondják ki a halálos ítéletet, akit már az ítélet meghozatala előtt, kihallgatás és védőbeszéd meghallgatása nélkül meggyilkoltunk. A halálos ítélet eltörlése kívánatos, mert humánus a gonosztevőkkel szemben; a felmentő ítélet megszüntetése, elsőrendű kötelesség, mert fentartása vétek a legtöbb esetben csak szerencsétlenekkel